

Искова защита срещу постановено неприсъствено решение

гл. ас. д-р Таня Панайотова Градинарова

Defensive claim against the rendition of a judgment by default: The inclusion of the new idea of a rendition of a judgment by default and the defences against it in the current Civil Procedure Code (CPC), introduced by the provisions from Art. 238 to Art. 240, poses a challenge to both the legal theory and the legal enforcement.

The peculiarities of the preconditions and the contents of the judgments rendered by default are also reflected by the specific defences available against them. Consequently, the clarification of the substance and the nature of the defensive proceedings against judgments rendered by default by the theory of civil procedural law is highly relevant to the application of the current CPC.

This report aims to create a discussion regarding some of the problems of the defensive claims against the rendition of judgments by default available to the disadvantaged party, governed in Bulgarian legislature by Art. 240 of the CPC, given their laconic regulation and the problems they are causing for law enforcement, as well as to provide some suggestions *de lege ferenda*.

Key words: judgment by default, defensive claim, grounds for bringing a defensive claim against a rendition of a judgment by default.

ВЪВЕДЕНИЕ

Уредбата в действащия Граждански процесуален кодекс (ГПК) на въведения с разпоредбите на чл. 238 до чл. 240 нов институт – неприсъственото решение и защитата срещу него, представлява предизвикателство за теорията и правоприлагането.

Историко-правно на българското гражданско процесуално право са познати институтите на задочното решение³³³ и на неприсъственото решение³³⁴, но анализът на действащата регламентация на института води до извода, че уредбата му се различава както от исторически познатите в българското гражданско процесуално право форми, така и от действащите в другите държави подобни институти, свързани с последиците от неприсъственото производство.

Особеностите в предпоставките и съдържанието на неприсъственото решение намира израз и в особените средства за защита срещу тях. Предвид на това, изясняването от теорията на гражданското процесуално право на същността и характера на производствата по защита срещу неприсъственото решение са от значение за прилагането на института, регламентиран в действащия ГПК.

Настоящият доклад има за цел да постави на дискусия някои от проблемите на уредения от законодателя ни в чл. 240 ГПК исков ред за защита срещу постановено неприсъствено решение, предоставен на страната, за която то е неблагоприятно, предвид лаконичната му регламентация и проблемите, които предизвиква при правоприлагането.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. **Общи положения:** За разлика от защитата срещу класическото присъствено решение, на която са посветени дял II, глава XX (въззивно обжалване), глава XXII (касационно обжалване) и глава XXIV (отмяна на влезли в сила решения), защитата срещу постановено неприсъствено решение е уредена в една единствена разпоредба – тази на чл. 240 от ГПК.

за искането на собственика, не могат да бъдат изведени от разпоредбите на закона. Обратен Цончев, Кр., цит.съч., с. 239, който поддържа, че такъв коректив също трябва да бъде допуснат.

³³³ Уредено в чл.121 и чл. 122 от Закона за гражданското съдопроизводство (ЗГС) от 1892 г. за задочното решение на мировия съдия и чл.чл.647-653 ЗГС за задочното решение на окръжните съдилища.

³³⁴ Закон за гражданското съдопроизводство (ЗГС) от 1930 г.,чл.чл.464-470.

Съотношението между защитните способности срещу класическото присъствено решение и тези, предоставени на страните, засегнати от неприсъствено решение, е предмет на регламентация в чл. 239, ал. 4, и чл. 303, ал. 3 от ГПК.

Анализът на предпоставките за постановяване на неприсъствено решение налага изводът, че то е само първоинстанционно³³⁵, а условията, при които процесът може да завърши с такъв вид съдебен акт, по хипотеза изключват състезателно производство, поради което законодателят ни го е изключил от решенията, подлежащи на обжалване – чл. 239, ал. 4 от ГПК.

Особеностите на неприсъственото решение се състоят в облекчената процедура на неговото постановяване, в особеното съдържание на неговите мотиви (чл. 239, ал. 2 от ГПК), както и в неговия режим на окончателно решение.

2. Кратък историко-правен и сравнително-правен преглед:

Чуждите законодателства, които познават института на неприсъственото решение, също предвиждат, че то е необжалваемо, като предоставят правото на засегнатата от него страна да иска отмяната му от постановилия го съд – т. нар. отзив (relief, opposition). Германският гражданско-процесуален кодекс (ZPO) предвижда като средство за защита срещу неприсъственото решение правото на страната, засегнатата от него, да го оспори чрез възражение пред постановилия го съд, което, ако е допустимо, по силата на изрична правна норма води до възобновяване на производството в същото процесуално положение, в което се е намирало преди неприсъственото производство, съответно преди липсващото действие, породило възможността за постановяване на неприсъствено решение³³⁶. Допустимото възражение пречатства силата на пресъдено нещо на неприсъственото решение, без да засяга принудителното изпълнение, предприето въз основа на него³³⁷. Като правило, облекчената процедура, по която се постановява неприсъственото решение, води и до облекчена възможност то да бъде атакувано чрез възражение (оспорване) пред съда, който го е постановил³³⁸.

Институтът на задочното решение е свързан с правото на отзив срещу него пред постановилия го съд³³⁹, каквато процедура е позната и на ЗГС от 1892 г. Със Закона за изменение на ЗГС от 1897 г. това защитно средство се отменя, като се въвежда касационен ред за обжалване на задочните решения и право на преглед срещу тях при наличие на пречки от обективен характер за неявяване на ответника. Компетентен както по касационното обжалване, така и по прегледа е бил окръжният съд, като непосредствено по-горестояща инстанция. Отмяната на отзива като защитно средство срещу задочно решение с измененията на ЗГС през 1897 г. е критикувана от процесуалистите³⁴⁰ с аргумента, че чрез нея ответникът се лишава от първа инстанция в производството, а може би и от единствена инстанция при дела с нисък материален интерес.

При реформата на ЗГС от 1930 г., когато той получава нова редакция и номерация, се уреждат предпоставките за издаване на неприсъствено решение (чл. чл. 464-470 ЗГС), като режимът му е аналогичен на режима за атакуване на класическото присъствено решение. Това дава основание на теоретиците да твърдят, че ЗГС „не познава неприсъственото решение като особена категория” и да дадат предло-

³³⁵ Така Решение № 705/17.01.2011 г. на ВКС, по гр.д.№ 1388/2009 г., IV г.о.

³³⁶ Параграф 338 ZPO

³³⁷ Baumbach, Lauterbach, Alberts, Hartmann, Zivilprozessordnung, Muenchen, 1996, S. 1167 ff.

³³⁸ Rosenberg, Schwab, Gottwald, Zivilprozessrecht, 15. Auflage, 1993, S. 608.

³³⁹ Проф. Абрашев, П., Съкратен курс по гражданско съдопроизводство, випуск I, София, 1920 г., стр. 263.

³⁴⁰ Проф. Абрашев, П., цит. съч., стр. 264

жение за премахването на института като излишен при бъдеща законодателна реформа³⁴¹.

Неприсъственото решение не е познато на ГПК от 1952 г. Пасивното поведение на ответника срещу иска и неучастието му не може да доведе до т. нар. "неприсъствено решение"³⁴².

3. Нормативна уредба:

На страната, срещу която е постановено неприсъствено решение, в особените разпоредби, които го регламентират, законодателят ни е предоставил две специални самостоятелни и взаимноизключващи се средства за защита. Това са производството за отмяната му, уредено в чл. 240, ал. 1, по което е компетентен „въззивен съд“, и исковата защита срещу него, уредена в ал. 2 от същата разпоредба, компетентният съд по който се определя по общите правила за подсъдността.

Преценена в светлината на известните историко-правно и уредени сравнително-правни средства за защита, нормата на чл. 240, ал. 2 ГПК разкрива съществени различия, което с основание дава право на някои автори да характеризират защитата срещу неприсъственото решение по действащия ГПК като „уникална“³⁴³.

Наред с двата специфични способа за защита срещу неблагоприятно неприсъствено решение, страната, срещу която е постановено, разполага и с правото да подаде молба за неговата отмяна на изрично изброените в чл. 303, ал. 1, т. 2, 3, 4, 6 и 7 ГПК основания. Там, където съвпадат основанията за отмяна или за предявяване на иск за защита срещу неприсъственото решение, законодателят ни е дал приоритет на специалните способы за защита срещу него. Чрез нормата на чл. 303, ал. 3 той е изключил от приложното поле на общата отмяна по чл. 303 неприсъственото решение при част от уредените изчерпателно в разпоредбата основания. Тази законодателна уредба дава основание за извода, че е невъзможно спрямо неприсъствено решение да бъдат приложени едновременно отмяната на влязло в сила решение на основанията, предвидени в чл. 303, ал. 1, т. 1 (свързани с новооткрити обстоятелства и доказателства) и т. 5 ГПК (свързани с допуснато от съда процесуално нарушение, довело до лишаване на правото на защита на страната или обективна невъзможност за нея ефективно да упражни това право) и специалните способы за защита срещу него – отмяната от въззивния съд на изчерпателно посочените в чл. 240, ал. 1 основания или исковата защита срещу него при наличие на новооткрити факти и доказателства. Нещо повече! Не само едновременно приложение е невъзможно, но ако страната, срещу която е постановено неприсъствено решение е пропуснала да използва защитните си средства срещу него – молбата за отмяна пред въззивния съд на изчерпателно посочените в чл. 240, ал. 1 ГПК основания или предявяването на иск при наличие на новооткрити факти и/или доказателства (чл. 240, ал. 2 ГПК), законодателят ни я лишава от възможността спрямо това влязло в сила неприсъствено решение да задвижи общата отмяна по чл. 303, в случаите, когато са налице основанията по чл. 303, ал. 1, т. 1 и т. 5 ГПК – чл. 303, ал. 3 ГПК.

4. Разграничение между способите за защита срещу неприсъствено решение:

Отмяната като средство за защита срещу постановено неблагоприятно неприсъствено решение, предвидена по чл. 240, ал. 1 от ГПК е приложима, когато страната е била лишена от възможността да участва в производството поради нарушение

³⁴¹ Проф. Сияновски, Д., Гражданско съдопроизводство, т. II, Трето издание, София, 1948 г., стр. 83.

³⁴² Проф. Сталев, Ж., проф. Мингова, А., Попова, В., Иванова, Р., Българско гражданско процесуално право, Осмо допълнено и прер; аботено издание, София, 2006 г., стр. 226.

³⁴³ Иванова, Р., Пунев, Бл., Чернев, С., Коментар на новия Граждански процесуален кодекс, София, 2008 г., стр. 348.

на процесуалните правила, допуснати от съда във фазата по размяна на книгата или първото открито заседание за разглеждане на делото, или поради невиновни обективни внезапни обстоятелства. Основанията за подаване на молба за отмяна са изрично уредени в т. 1-3 на чл. 240, ал. 1 ГПК. Чрез задвижването на това средство за защита - молба за отмяна на окончателното неprisъствено решение, страната, за която то е неблагоприятно, цели да постигне **възобновяване на първоинстанционното производство по делото**, което да започне от това действие, което е било опорочено при първоначалното му разглеждане³⁴⁴.

Исковият път за защита срещу неprisъствените решения, уреден в чл. 240, ал. 2 от ГПК, е насочен срещу неправилността на решението³⁴⁵ по същество и е приложим само при наличие на предпоставките, посочени в този текст. Целта на иския път за защита е всъщност „**преразглеждане**” на материалния спор по същество, с провеждане на състезателен процес и вземане предвид на новооткритите обстоятелства или новите писмени доказателства, предпоставки за допускане на исковата защита срещу неprisъственото решение. Исковата защита срещу съдържанието на неprisъственото решение от страната, за която то е неблагоприятно, всъщност цели да разруши основата за постановяването му - извода на постановилия го съд за вероятната основателност, съответно неоснователност на предявения иск. При това, тази защита е допустима по волята на законодателя ни единствено при наличие на изчерпателно изброените в разпоредбата на чл. 240, ал. 2 ГПК основания за предявяването на иска – наличието на новооткрити факти или нови писмени доказателства, които страната е била в обективна невъзможност да представи или изтъкне в производството, завършило с неprisъствено решение.

Двете средства за защита се различават по основанията за приложението им. Те показват съществени отлики и по своята процесуална основа – при отмяната целта е да бъдат отстранени допуснати от съда процесуални нарушения или обективни пречки, довели до нарушаване на правото на защита на страната, срещу която е постановено неprisъственото решение, докато при исковата защита целта е да се проведе по същия правен спор, между същите страни ново исково производство, което да отстрани допуснатата фактическа или доказателствена непълнота на постановеното неprisъствено решение.

От тези разлики както в предпоставките на двете форми на защита, така и в процесуалната им основа се налага изводът, че те не могат да се кумулират и страната при наличие на изчерпателно уредените им основания не може да избира от коя от тях да се възползва.

5. Искова защита срещу постановено неprisъствено решение:

5.1. Обща характеристика на основанията: Предвидените в чл. 240, ал. 2 от ГПК основания за предявяване на иска се състоят в допуснатата обективна непълнота на фактическия или доказателствен материал по делото, приключил с постановеното неprisъствено решение. Поради обстоятелството, че не е проведено състезателно производство при първоначалното разглеждане на материално-правния спор по същество, страната, срещу която е постановено неprisъственото решение, по волята на законодателя ни, разполага с правото да предяви отново същия иск за материалното право, отречено с неprisъственото решение или да възрази срещу признатото с влязло в сила неprisъствено решение материално право. Нормата на чл. 240, ал. 2 ГПК безспорно представлява възможност за пререшаване на решения с влязло в сила неprisъствено решение материално-правен спор по същество, при пълно обективно и субективно тъждество на делата. Тази разпоредба е изключение

³⁴⁴ По този свой ефект отмяната на неprisъственото решение по ГПК прилича на действието на възражението в Германския гражданско-процесуален кодекс – Art. 342 ZPO.

³⁴⁵ Така и в: Пунев, Бл. и др., Граждански процесуален кодекс, Приложен коментар, Проблеми на правоприлагането, Анализ на съдебната практика, София, 2012 г., стр. 495.

от правилото за погасяване на правото на иск и на двете страни с влизане в сила на съдебното решение, от което следва и непререшаемостта на правния спор, по силата на императивното правило на чл. 299, ал. 1 от ГПК.

5.2. Процесуална легитимация: Легитимирана да задвижи исковата защита срещу неприсъственото решение е страната, срещу която то е постановено, т. е. за която то е неблагоприятно като съдържание и чието процесуално бездействие е санкционирано от съда с постановяването му.

5.3. Условия за прилагането на исковата защита: В разпоредбата на чл. 240, ал. 2 ГПК законодателят ни е уредил следните специфични факти от основанието на иска, предоставен като защитно средство на страната, срещу която е постановено неприсъствено решение:

- Новооткрити факти от съществено значение за делото, които не са й били известни при решаването му: В тази хипотеза исковият път на защита срещу неблагоприятното съдържание на неприсъственото решение представлява преодоляване на преклузията на факти, настъпила с постановяването му като окончателно решение. Преклудирани са фактите от възраженията на ответника, както и фактите от основанието на иска, предявен от ищеца в производството, приключило с постановеното неприсъствено решение. Чрез предоставената й възможност за искова защита срещу него, страната въвежда в новото исково производство допълнително други факти, съществували по време на висящия процес, преклудирани от настъпилата сила на пресъдено нещо на неприсъственото решение, които са в състояние да обосноват друг правен извод относно защитаваното материално право. При това, чрез иска по чл. 240, ал. 2 ГПК, страната поправя своето процесуално пропуцане да изнесе фактически материал по приключилото исково производство, когато този пропуск се дължи на извинителни за нея причини – неизвестност на обстоятелствата от съществено значение за делото за страната поради невиновна невъзможност да ги узнае. Твърдението за всички тези елементи от фактическия състав на първото основание за предявяване на иска по чл. 240, ал. 2 ГПК страната е длъжна да изложи в исковата си молба, като специална предпоставка за допустимост на иска за защита срещу неприсъственото решение. Ето защо, задължителните тълкувания и практика на Върховния съд и на Върховния касационен съд, макар и постановени по друго правно средство – това на отмяната на влязло в сила решение по чл. 231, б. "а" ГПК (отм.) и чл. 303, т. 1 ГПК, ще могат да се прилагат от съдилищата при приложението на новия институт на иска, предвиден като защитно средство срещу неприсъственото решение.³⁴⁶

- Новооткрити писмени доказателства от съществено значение за делото, което не е било известно на страната или с което не е могла да се снабди своевременно при решаване на делото: При това основание страната поправя пропуската си при попълване на делото с доказателствен материал, който пропуск се дължи на извинителна за нея обективна причина. В тази хипотеза, чрез предявяването на специалния иск, страната преодолява преклузията на доказателствени искания и средства, настъпила към момента на приключване на устните състезания пред първоинстанционния съд, постановил неприсъственото решение. В тази хипотеза, чрез упражняването на правото й на искова защита срещу постановеното неприсъствено решение, страната въвежда в новото исково производство допълнително писмени доказателства, съществували по време на висящия процес, чието представяне е преклудирано в резултат на нормите на чл. 146, ал. 3 и чл. 147 ГПК в производството, приключило с неприсъствено решение с неблагоприятно за нея съдържание. При това, тези писмени доказателства са от такова значение за спора, че водят до друг правен извод относно защитаваното материално право. При това основание също е

³⁴⁶ Имат се предвид най-вече тълкуванията на понятието „новооткрито обстоятелство“ и „новооткрито доказателство“ съгласно ТППВС № 2/1977 г. и ТРОСГК № 138/1.12.1967 г.

налице изискването страната да обоснове в исковата си молба липсата на своя вина за доказателствения си пропуск – неизвестност на писменото доказателство или невъзможност да се снабди с него до момента на приключване на производството с неприсъствено решение. Всички тези елементи от фактическия състав са част от основанието на специалния иск по чл. 240, ал. 2 ГПК, т. е. страната е длъжна да ги изложи в исковата си молба като предпоставка за допустимостта му.

5.4. **Производство:** Освен тези специфики в основанието на иска, липсват особени правила за предявяването и разглеждането му. Ето защо за производството по исковете, предоставени на страната, срещу която е постановено неприсъствено решение, се прилагат съответните правила на общото или особените искиви производства по ГПК, в зависимост от предмета на спора. Компетентният съд се определя също по тези правила. Доколкото специалните основания за предявяването на иска предвиждат твърдения, свързани с попълване на фактически и доказателствен материал по приключилото с неприсъствено решение производство, преписката следва да бъде приложена в новото производство, за преценка от съда на предпоставките на предявяването на иска по чл. 240, ал. 2 ГПК. Поради обстоятелството, че исковата защита е средство за преодоляване на преклузията на факти и доказателства в приключилия процес, следва да се приеме, че в новото производство са допустими всички фактически и доказателствени искания на страните, без оглед на това, дали вече са били направени в приключилия процес. Приетите в предходния процес доказателства и направения извод от съда за вероятна основателност, съответно неоснователност, на исковете в предходния процес, не обвързват съда в новото производство и не ограничават формирането на неговото вътрешно убеждение относно спорното право. Няма законова пречка новото производство също да завърши с неприсъствено решение, в случай че са налице законовите предпоставки за постановяването му.³⁴⁷

5.5. Специфичен е срокът за предявяване на иска. Исковата защита е на разположение на страната в преклузивен тримесечен срок от деня на узнаване за новооткритото обстоятелство или писмено доказателство, съответно от деня, в който е могла да се снабди с писменото доказателство. Началният момент на срока е формулиран еднакво със срока за отмяна на влязло в сила решение въз основа на новооткрито обстоятелство или доказателство по чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК (чл. 305, ал. 1, т. 1). Същевременно, законодателят ни е ограничил правото на предявяване на иска с пределен едногодишен срок „от погасяване на вземането“, т. е. едногодишен срок с абсолютен характер. Остава се с впечатлението, че исковата защита при постановени неприсъствени решения за притезания се преклудира в едногодишен срок след „погасяването им“, включително и чрез изпълнение, докато при останалите видове искиве – установителен и конститутивен, този пределен едногодишен срок не важи. Не може да не направи впечатление съществена разлика между сроковете, с които разполага страната, участвала в процес, завършил с неблагоприятно за нея като съдържание класическо решение, за да го атакува чрез отмяна поради новооткрити факти или писмени доказателства, и страната, срещу която е постановено неблагоприятно осъдително неприсъствено решение, за да го атакува чрез иск за недължимо платено поради новооткрити факти или писмени доказателства. Тази разлика не е справедлива. С уредбата на пределния едногодишен срок по чл. 240, ал. 3, всъщност неприсъственото осъдително решение се стабилизира окончателно като неотменимо в едногодишен срок от погасяване на вземането, негов предмет, за разлика от осъдителното класическо решение, за което този пределен срок не важи.

5.6. Производството завършва с решение по същество на предявеното с иска материално право, а не по постановеното неприсъствено решение по предходния спор. Липсва каквато и да е била специална правна уредба на правомощията на съ-

³⁴⁷ Обратното становище е изразено в: Пунев, Бл. и др., цит.съч., стр. 497.

да в това исково производство, т. е. приложими са общите правила. Ето защо, с основание се поставя въпросът от някои автори за съотношението между двете решения – неприсъственото, което е окончателно, както и решението в новото производство, след като влезе в сила³⁴⁸. Ако новото решение е с еднакво съдържание с неприсъственото решение, освен големия проблем за наличие на две изпълнителни основания за едно и също притезание в полза на кредитора- ищец, се поставя проблемът доколко развитието на ново исково производство, в рамките на три възможни съдебни инстанции, с ангажиране усилията на съдийските състави и страните в тях, отговаря на прогласените с приемането на действащия ГПК цели на законодателя – ускоряване на производството и концентрационно начало. Ако сме изправени пред другата хипотеза - различие в съдържанието между неприсъственото и присъственото решение, която, по мое мнение, е движила законодателя при уредбата на исквата защита по чл. 240, ал. 2 ГПК, то се поставя проблемът доколко е приложим пътят на отмяната от ВКС на неправилното решение, съгласно правомощието му по чл. 307, ал. 4 ГПК? Не трябва да забравяме, че неприсъственото решение се основава на вероятната истина като принцип, а решението в новото производство е постановено след попълване на фактическия и доказателствен материал с новооткрити факти или доказателства и се основава на принципа на установяване на истината, в резултат на преценка на материалите по делото по вътрешно съдийско убеждение (чл. 10 и чл. 12 ГПК). Поради липса на правомощие на постановилия новото решение съд по отношение на неприсъственото решение, се налага да се ангажират усилията на ВКС и на страните, за да се задвижи извънредното отменително производство, с правото на ВКС да прецени кое от двете решения е правилно. Това също ми се струва, че не отговаря на принципите за ускоряване и бързина на производството, широко прогласени от законодателя ни при приемането на действащия ГПК.

5.7. С уредбата на иска по чл. 240, ал. 2 като способ за защита срещу постановено неприсъствено решение, законодателят ни е въвел нов институт, допускащ пререшаване на решения с влязло в сила неприсъствено решение материално-правен спор по същество, при пълно обективно и субективно твърдение на делата. При това, законодателят ни не е уредил изрично съдбата на постановеното неприсъствено решение, материално-правният спор, по което се пререшава, нито е уредил последиците от това нарушаване на един от основните постулати в гражданския процес – непререшаемостта на правния спор по същество, с настъпването на сила на пресъдено нещо и погасяването на правото на иск като резултат.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Критичният анализ на текстовете, посветени на исквата защита при постановено неприсъствено решение позволява да се направят следните изводи и предложения *de lege ferenda*:

1. Необходимо е законодателят ни да уреди в единство и при липса на противоречие способи за защита срещу неприсъствено решение, които да подлежат на разглеждане по един и същ съдопроизводствен ред.

2. Неудачна е правната уредба на исквата защита срещу неприсъствено решение по същество, предвидена в чл. 240, ал. 2. След като се анализират възможните хипотези като изход от новото исково производство за преразглеждане на материалния спор по същество, се достига до извод, че този способ на защита противоречи на широко прогласените от законодателя ни принципи на бързина и ускоряване на производството, един от изразите на които беше въведеният институт на неприсъственото решение.

³⁴⁸ Иванова, Р. цит.съч., стр.355.

3. Законодателната уредба на защитата срещу неписъственото решение за в бъдеще следва да обхване както подробни правила за производството по отмяна пред въззивния съд и режима на неговото решение, така и изрични правила за правомощията на съда, разглеждащ новото производство по спора, сезиран с иска по чл. 240, ал. 2 ГПК, по отношение на постановеното неписъствено решение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Baumbach, Lauterbach, Alberts, Hartmann, Zivilprozessordnung, Muenchen, 1996.
2. Rosenberg, Schwab, Gottwald, Zivilprozessrecht, 15. Auflage, 1993.
3. Проф. Абрашев, П., Съкратен курс по гражданско съдопроизводство, випуск I, София, 1920 г.
4. Проф. Силяновски, Д., Гражданско съдопроизводство, т. II, Трето издание, София, 1948 г.
5. Проф. Сталев, Ж., проф. Мингова, А., Попова, В., Иванова, Р., Българско гражданско процесуално право, Осмо допълнено и преработено издание, София, 2006 г.
6. Иванова, Р., Пунев, Бл., Чернев, С, Коментар на новия Граждански процесуален кодекс, София, 2008 г.
7. Пунев, Бл., Гачев, В., Хорозов, Г., Митева, Д., Танев, Д., Кръшкова, Ел., Балеvsка, Ем, Топалов, К., Влахов, Кр., Златарева, М., Обретенова, М., Бобатинов, М., Кюркчиев, Ст., Граждански процесуален кодекс, Приложен коментар, проблеми на правоприлагането, анализ на съдебната практика, София, 2012.

За контакти:

д-р Таня Панайотова Градинарова, Катедра "Частноправни науки", Юридически факултет, Русенски университет "Ангел Кънчев", e-mail: t. gradinarova@abv. bg